

درس هفتم

تداوم رسالت

از آنجا که قرآن کریم، آخرین کتاب آسمانی و رسول خدا ﷺ خاتم پیامبران است، می توان

پرسید :

طرح و برنامه خداوند برای جامعه اسلامی، پس از رسول خدا ﷺ چیست؟
این جامعه در چه مسیری و چگونه باید حرکت کند؟
رهبری مسلمانان در طول تاریخ آینده بر عهده چه کسانی باید قرار بگیرد؟

در میان مسئولیت‌های سه گانه رسول خدا ﷺ، مسئولیت اول، یعنی دریافت و رساندن وحی به مردم، با ختم نبوت پایان می‌پذیرد و کتاب قرآن، آخرین کتاب آسمانی است و نیازی به آوردن کتاب جدیدی نیست.

اما دو مسئولیت دیگر، یعنی «تعلیم و تبیین دین» و «ولایت و حکومت»، پس از ایشان چه سرنوشتی پیدا می‌کنند؟

یا پیامبر اکرم در این باره سکوت کرده است؛
یا همچون مسئولیت اول، پایان این دو مسئولیت را نیز اعلام نموده است؛
یا با تعیین جانشین، به تداوم ولایت و حکومت اسلامی حکم کرده است.

بطلان فرض اول روشن است؛ زیرا قرآن کریم کامل‌ترین کتاب الهی است و پیامبر اکرم آگاه‌ترین مردم نسبت به اهمیت حکومت است و بالاتر از این دو، خدای متعال هدایتگر مردم در همه امور زندگی است؛ و ممکن نیست نسبت به این دو مسئولیت بی‌تفاوت باشند و با سکوت از کنار آن بگذرند. در حقیقت، بی‌توجهی به این مسئله بزرگ، خود دلیلی بر نقص یک دین است.

فرض دوم نیز با همان توضیح بالا، صحیح نیست. زیرا نیاز جامعه به حکومت و ولایت و تعلیم و تبیین دین، پس از رسول خدا ﷺ نه تنها از بین نرفته بود، بلکه افزایش هم یافته بود و این افزایش ضرورت، کاملاً برای رسول خدا ﷺ قابل پیش‌بینی بود. زیرا گسترش اسلام در نقاط دیگر، ظهور مکاتب و فرقه‌های مختلف، پیدایش مسائل و مشکلات جدید اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی را به دنبال داشت و نیاز به امام و رهبری که در میان انبوه افکار و عقاید، حقیقت را به مردم نشان دهد و جامعه را آن‌گونه که پیامبر اداره می‌کرد، اداره نماید، افزون‌تر می‌شد.

بنابراین، فرض سوم، فرض منطقی و قابل قبول است. یعنی رسول اکرم ﷺ، به فرمان خداوند، به تداوم حکومت پس از خود در شکل «امامت» فرمان داده و جانشین پس از خود را معین کرده است.

تعیین امام

اکنون که نیاز به امام پس از رسول خدا ﷺ روشن شد باید به این نکته پرداخت که چه کسی امام را معین و معرفی می‌کند و چگونه می‌توان او را شناخت؟ از آنجا که امام همه مسئولیت‌های پیامبر اکرم ﷺ جز دریافت و ابلاغ وحی را دارد، باید صفات و ویژگی‌های خاصی داشته باشد تا مردم در درستی راهنمایی‌های وی به یقین و اطمینان برسند. از جمله این ویژگی‌ها «عصمت» است. تشخیص عصمت برای انسان‌ها ممکن نیست بنابراین، همان‌طور که پیامبر از طرف خدا معرفی و معین می‌شود، تنها کسی که می‌تواند فرد شایسته مقام امامت را معرفی کند، خداست.

با تدبر در آیات و روایات مطمئن و مسلم نقل شده از پیامبر اکرم و مطالعه تاریخ اسلام در می‌یابیم که خداوند، امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب را به جانشینی رسول خدا ﷺ و امامت بعد از ایشان منصوب فرموده است.

در اینجا به تدبر در برخی از آیات و روایات مرتبط می‌پردازیم.

۱- نزول آیه انذار: حدود سه سال از بعثت گذشته بود که این فرمان از جانب خداوند برای

پیامبر آمد:

و انذر عشیرتک الاقربین «خویشان نزدیک خود را انذار کن»^۱.

برای انجام این دستور، رسول خدا ﷺ چهل نفر از بزرگان بنی‌هاشم را دعوت کرد و درباره اسلام با آنان سخن گفت و آنان را به دین اسلام دعوت کرد.

همه مهمانان سکوت کردند و جوابی ندادند. در میان سکوت آنان، علی بن ابی طالب ۷ که در آن زمان نوجوانی بیش نبود، برخاست و گفت:

«من یار و یاور تو خواهم بود، ای رسول خدا».

درخواست پیامبر ﷺ، سه بار مطرح شد و هر بار همه سکوت کردند و تنها علی ۷ قاطعانه اعلام آمادگی و وفاداری کرد. پس از آن، پیامبر ﷺ دست ایشان را در دست گرفت، بیعت ایشان را پذیرفت و به مهمانان فرمود:

«همانا این، برادر من، وصی من و جانشین من در میان شما خواهد بود»^۲.

۱- سوره شعراء، آیه ۲۱۴.

۲- تاریخ طبری، ج ۲ ص ۶۲ و ۶۳؛ کنز العمال، ج ۶، ص ۳۹۷ و تاریخ پیامبر اسلام از دکتر محمد آینی. برای مطالعه کامل داستان، به کتاب سلام بر خورشید از سید علی اکبر حسینی، ج ۱، ص ۱۷۱ مراجعه کنید.

چرا پیامبر ﷺ در شرایطی که حتی خویشانش نیز دعوت او را نپذیرفته بودند، جانشین خود را معین کرد؟ انجام این کار در ابتدای دعوت، به چه معناست؟

۲- نزول آیه ولایت: در یکی از روزها، نزدیک ظهر، فرشته وحی آمد و از جانب خداوند آیه‌ای آورد که در آن ویژگی‌های ولی و سرپرست مسلمانان مشخص شده بود. در این آیه، ابتدا خداوند و سپس پیامبر و پس از ایشان کسی به عنوان ولی معرفی شده بود که به خدا ایمان دارد، نماز را برپا می‌دارد و در حال رکوع صدقه می‌دهد.

هنگامی که رسول خدا ﷺ دریافت که چنین واقعه‌ای رخ داده است و کسی در رکوع صدقه داده و خداوند قصد معرفی او را دارد، با شتاب و در حالی که آیه را می‌خواند و مردم را از آن آگاه می‌کرد، به مسجد آمد و پرسید:

آیا کسی در حال رکوع صدقه داده است؟

فقیری که انگشتی در دست داشت، به حضرت علی رضی الله عنه که در حال نماز بود، اشاره کرد و گفت:

آری، این مرد در حال رکوع، انگشتی خود را به من بخشید.

صدای تکبیر یاران بلند شد و رسول خدا ﷺ ستایش و سپاس خداوند را به‌جا آورد. نزول این آیه در هنگام انجام واقعه‌ای که مردم ناظر آن بودند و اعلام این حقیقت از جانب رسول خدا ﷺ برای آن بود که مردم به چشم ببینند و از زبان پیامبر بشنوند و امکان مخفی کردن آن نباشد.^۱

توجه: حفظ این آیات لازم است:

همانا سرپرست شما خداوند و رسول اوست
و مؤمنانی که
نماز را برپا می‌دارند
در حال رکوع زکات می‌دهند.

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ
وَالَّذِينَ آمَنُوا
الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ
وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ

۱- بیشتر مفسران و مورخان اهل سنت و شیعه، از جمله طبری، رازی، ثعلبی، قشیری، خوارزمی، ابن حجر و ابن کثیر، این آیه را درباره امام علی رضی الله عنه دانسته‌اند. برای کسب اطلاعات بیشتر، به کتاب الغدیر از علامه امینی، ج ۲، ص ۱۵۶ مراجعه کنید.

۳- نزول آیه تطهیر: اُمّ سلمه، همسر رسول خدا ﷺ، می‌گوید: روزی ایشان در خانه استراحت می‌کرد که دختر بزرگوارش فاطمه زهرا (سلام‌الله‌علیها) وارد شد. پیامبر ﷺ ایشان را به کنار خود دعوت کرد. حضرت فاطمه (سلام‌الله‌علیها) نزد پیامبر رفت و در کنار ایشان نشست. پس از وی به ترتیب، حضرت علی علیه‌السلام، امام حسن علیه‌السلام و امام حسین علیه‌السلام آمدند. رسول خدا ﷺ آنان را نیز در کنار خود جای داد. آن‌گاه برای آنان دعا کرد و فرمود:

«خدا یا! اینان اهل بیت من‌اند؛ آنان را از هر پلیدی و ناپاکی حفظ کن!»

در همین زمان فرشته وحی آمد و آیه تطهیر را قرائت کرد.

إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ	همانا خدا اراده کرده که دور گرداند
عَنْكُمْ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ	از شما اهل بیت پلیدی و ناپاکی را
وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا	و شما را کاملاً پاک و طاهر قرار دهد

احزاب، ۳۳

تدبر

با تفکر در این آیه در می‌یابیم:

- ۱- این آیه، علاوه بر عصمت پیامبر، عصمت حضرت علی، حضرت فاطمه، امام حسن و امام حسین علیهم‌السلام را اعلام می‌کند؛ زیرا.....
- ۲- اهل بیت به این معنای خاص که معصوم باشند، فقط شامل.....
- ۳- چون اهل بیت معصوم هستند، سخن و عمل آنان.....

ام سلمه می‌گوید: «من هم پیش رفتم که در کنار آنها قرار بگیرم تا از این افتخار بزرگ سهمی داشته و جزء اهل بیت باشم»؛ اما رسول خدا ﷺ فرمود:

«ای ام سلمه، تو همسر من هستی و عاقبت نیکویی داری، اما اینان اهل بیت من‌اند».

برای اینکه مردم از این موضوع مطلع شوند، پیامبر مدت‌ها هر روز صبح، هنگام رفتن به مسجد از در خانه فاطمه (سلام‌الله‌علیها) می‌گذشت و اهل خانه را «اهل بیت» صدا می‌زد و آیه تطهیر را می‌خواند.^۲

۱- مقصود از پلیدی و ناپاکی در این آیه، گناه و آلودگی اخلاقی است.

۲- کتاب‌های بزرگ همه مسلمانان، مانند صحیح مسلم، سنن ترمذی، صحیح بخاری، مسند احمد بن حنبل، سنن بیهقی،

الدرا المنثور سیوطی و أسد الغابه ابن اثیر، آیه تطهیر را در حق همین پنج تن نقل کرده‌اند (غایة المرام، ص ۲۸).

نشانه‌های دیگری در این رخداد تاریخی وجود دارد که نشان می‌دهد کلمه «اهل بیت» در این آیه به‌طور خاص به کار رفته است و سایر وابستگان، از جمله همسران پیامبر را شامل نمی‌شود:

۱- رسول خدا ﷺ فقط این چهار نفر را کنار خود پذیرفت و در هنگام دعا فرمود «اینان از اهل بیت من اند». بلکه فرمود: «اینان اهل بیت من اند».

۲- نقل‌کننده داستان، ام سلمه همسر پیامبر ﷺ است. پیامبر ﷺ او را از آمدن در کنار خود منع کرد تا نشان دهد که «اهل بیت معصوم» فقط همین افرادند.

۳- این آیه، پاکی و عصمت کامل را بیان می‌کند. هیچ یک از همسران پیامبر ﷺ ادعای عصمت نکرده‌اند.

۴- در تاریخ ذکر نشده است که همسران رسول خدا ﷺ، چه در زمان پیامبر ﷺ و چه پس از رحلت ایشان، آیه تطهیر را در مورد خود به کار ببرند و از این آیه برای اثبات عصمت خود استفاده کنند.

۵- آیات دیگری در قرآن هست که سرپیچی و نافرمانی برخی همسران رسول خدا ﷺ را یادآوری و آنان را به خاطر نافرمانی توبیخ می‌کند (از جمله آیات ۱ تا ۵ سوره مبارکه تحریم). از آنجا که در زمان رسول خدا ﷺ از میان اهل بیت فقط امام علی، حضرت فاطمه، امام حسن و امام حسین علیهم‌السلام حضور داشتند، در این داستان تنها نام این چهار بزرگوار ذکر شده است. در سخنان دیگر پیامبر ﷺ، امامان بعدی هم جزء اهل بیت شمرده شده‌اند.

۶- ممکن است کسی پرسد: چرا رسول خدا همسران متعددی داشته است؟ رسول خدا ﷺ در سن ۲۵ سالگی با حضرت خدیجه ازدواج کرد. قبل از آن نیز در زمانی که دوران جوانی را می‌گذراند، به پاکدامنی و عفاف مشهور بود. توجه به خداوند، پرورش روح خود و نجات مردم چنان ایشان را مشغول کرده بود که توجهی به ازدواج نداشت؛ تا اینکه پیک حضرت خدیجه آمد و علاقه‌مندی وی را به اطلاع رسول خدا ﷺ رساند. حضرت خدیجه ۳۵ سال داشت و ۱۰ سال از رسول خدا بزرگ‌تر بود. اما چون پیامبر اکرم از شخصیت اصیل و عفاف و پاکی وی خبر داشت، به خواستگاری خدیجه رفت. این در حالی بود که زیبایی ظاهری، اخلاق نیکو و اصالت خانوادگی رسول خدا به‌گونه‌ای بود که دختران بزرگان شهر خواهان ازدواج با او بودند.

رسول خدا در تمام دوران زندگی با حضرت خدیجه، یعنی تا سن ۵۰ سالگی همسر دیگری انتخاب نکرد و تمام دوران جوانی، میان سالی و تا آستانه پیری را فقط با وی گذراند. آن

هم در جامعه‌ای که ازدواج‌های متعدد منعی نداشت. این رفتار، گویای آن است که هوس‌رانی در وجود پیامبر ما راه نداشت و اگر پس از آن با همسران دیگری ازدواج کرد، عموماً به خاطر مصلحت خاصی مانند حمایت از آن زن، جلوگیری از خونریزی و قتل، جلب نظر خانواده‌ها و قبایل به اسلام بود و تمام آن ازدواج‌ها با رضایت کامل خود همسران انجام می‌گرفت، نه مثلاً براساس اجبار پدران (برای کسب اطلاع بیشتر رجوع کنید به کتاب بررسی‌های اسلامی، از علامه طباطبایی، ج ۱، ص ۳۱، چاپ بوستان کتاب قم).

۴- حدیث جابر: در یکی از روزها، در مدینه، جبرئیل بر پیامبر نازل شد و آیه ۵۹ سوره نساء

را بر ایشان خواند که قسمتی از آن چنین است:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

أَطِيعُوا اللَّهَ

وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ ...

ای مؤمنان

از خدا اطاعت کنید

و از رسول و ولی امرتان اطاعت کنید.

نساء، ۵۹

معمولاً وقتی آیه‌ای نازل می‌شد و حکم کلی یک موضوعی را بیان می‌فرمود، یاران نزد رسول خدا می‌آمدند و جزئیات حکم را می‌پرسیدند. مثلاً وقتی که آیات نماز نازل شد، یاران می‌خواستند چگونگی نماز خواندن را بدانند. پیامبر اکرم ﷺ به مسجد آمد و به آنان فرمود: «این گونه که من نماز می‌خوانم، شما هم بخوانید». آن‌گاه نماز خواندن را به آنان تعلیم داد. وقتی این آیه هم نازل شد، جابر بن عبدالله انصاری نزد رسول خدا آمد و گفت: «یا رسول الله، ما خدا و رسول او را شناخته‌ایم. لازم است «اولوا الامر» را هم بشناسیم».

رسول خدا ﷺ فرمود:

«ای جابر، آنان جانشینان من و امامان بعد از من اند. نخستین آنان علی بن ابی طالب است و سپس

به ترتیب: حسن بن علی، حسین بن علی، علی بن الحسین، محمد بن علی؛ و تو در هنگام پیری او را خواهی دید و هر وقت او را دیدی، سلام مرا به او برسان. پس از محمد بن علی نیز به ترتیب، جعفر بن محمد، موسی بن جعفر، علی بن موسی، محمد بن علی، علی بن محمد، حسن بن علی و پس از ایشان فرزندش می‌باشد که هم نام و هم کنیه من است.^۱ اوست که از نظر مردم پنهان می‌شود و غیبت او طولانی می‌گردد تا آنجا که فقط افرادی که ایمان راسخ دارند، بر عقیده به او باقی می‌مانند».^۲

۱- کنیه پیامبر «ابوالقاسم» است.

۲- کفایة الاثر، چاپ قدیم، ص ۸ و ینایع المودة، ص ۴۹۴ و اثبات الهداة، ج ۳، ص ۱۲۳.

ارتباط میان آیه و حدیث

با تفکر در آیه ۵۹ سوره نساء و حدیث جابر، پیام‌های زیر را تکمیل کنید.

- ۱- مسلمانان باید در برنامه‌های زندگی خود از،، اطاعت کنند.
- ۲- از آنجا که این سه اطاعت در کنار هم قرار گرفته‌اند؛ سربچی از هر مورد است.
- ۳- از آنجا که مصداق در آیه مشخص نشده، برای آگاهی مردم و اشتباه نکردن آنها لازم است که رسول خدا
- ۴- بنا بر سخن پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کسانی که مصداق هستند، عبارتند از:

۵- حدیث ثقلین: پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به طور مکرر، از جمله در روزهای آخر عمر خود،

می‌فرمود:

من در میان شما دو چیز گران‌بها می‌گذارم:	إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ
کتاب خدا و عترتم اهل بیتم را.	كِتَابَ اللَّهِ وَ عِترَتِي أَهْلِ بَيْتِي
تا وقتی که به این دو تمسک جویند	مَا إِن تَمَسَّكْتُم بِهِمَا
هرگز گمراه نمی‌شوی	لَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا
و این دو هیچ‌گاه از هم جدا نمی‌شوند	وَ إِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا
تا کنار حوض کوثر بر من وارد شوند. ^۱	حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضِ

پیام حدیث

با تفکر در این حدیث، چه پیام‌هایی را می‌توان استخراج کرد؟

- ۱- همان‌طور که قرآن و پیامبر لازم و ملزوم یکدیگرند و از هم جدا نمی‌شوند،
- ۲- همان‌طور که قرآن همیشگی است،
- ۳- در صورتی مسلمانان گمراه نمی‌شوند که

۱- این حدیث متواتر است و آن قدر از اهل سنت و شیعه نقل شده است که جای تردید ندارد. برای کسب اطلاعات بیشتر به کتاب

امام‌شناسی، علامه حسینی تهرانی، ج ۱۳، مراجعه کنید.

۶- حدیث منزلت: وقتی خداوند حضرت موسی علیه السلام را مأمور مبارزه با فرعون کرد، آن حضرت از خداوند خواست که برادرش هارون را مشاور، پشتیبان و شریک در امر هدایت مردم قرار دهد. خداوند نیز درخواست حضرت موسی علیه السلام را پذیرفت^۱ و او را مشاور و وزیر وی قرار داد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نیز بارها به حضرت علی علیه السلام فرمود:

أَنْتَ مِثِّي
بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى
إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي

تو برای من
به منزله هارون برای موسی هستی؛
جز اینکه بعد از من پیامبری نیست.^۲

۷- حدیث غدیر: پیامبر گرامی اسلام در سال دهم هجرت عازم مکه شد تا فریضه حج را به جا آورد. این حج که در آخرین سال زندگی ایشان برگزار شد، به «حجّه البلاغ^۳» و «حجّه الوداع» مشهور است. در این مراسم حج، حدود ۱۲۰ هزار نفر شرکت کرده بودند تا روش انجام دادن اعمال حج را از ایشان فراگیرند و حج را با ایشان به جا آورند. پس از برگزاری حج و در مسیر بازگشت به مدینه در روز هجدهم ماه ذی حجه، در محلی به نام غدیر خم^۴ این آیه نازل شد:^۵

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ
بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ
وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ
فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ
وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ
إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

ای رسول
آنچه از سوی پروردگارت بر تو نازل شده
برسان، و اگر چنین نکنی
رسالت او را نگزارده‌ای
و خداوند تو را از مردمان حفظ می‌کند
خداوند کافریں را هدایت نمی‌کند.

مأثده، ۶۷

۱- سوره طه، آیه ۲۹ تا ۳۵.

۲- علامه حسینی تهرانی رحمته الله علیه در جلد دهم امام‌شناسی می‌گوید که این حدیث مورد اتفاق علمای اسلام از اهل سنت و شیعه است. همچنین: منابع الموده، باب ۶، ص ۵۰.

۳- الکامل فی التاریخ، ابن اثیر، ج ۲، ص ۳۰۳ و الغدیر، ج ۱، ص ۳۱.

۴- غدیر به معنای برکه آب، و خم نام محل تلاقی راه‌های مدینه، عراق، شام و مصر بود و کاروانیان در آنجا به هم می‌رسیدند یا از هم جدا می‌شدند.

۵- آیات قرآن کریم به تدریج بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نازل شده است. گاهی یک آیه و گاهی چند آیه به مناسبتی خاص بر پیامبر اکرم نازل می‌شد و سپس پیامبر می‌فرمود آن آیه یا آیات را در کدام سوره و آیه چندم قرار دهند. کمتر پیش می‌آمد که یک سوره کامل، یکجا نازل شود. به مناسبت‌هایی که آیه برای آنها نازل شده «شان نزول» می‌گویند. به همین جهت، شأن نزول آیه ممکن است با جایگاه آیه در سوره متفاوت باشد. این آیه نیز که در سوره مائده قرار گرفته، مانند بسیاری دیگر از آیات، به مناسبتی که در اینجا توضیح داده شده، نازل شده و سپس در سوره مائده قرار گرفته است.

در آیه ۶۷ سوره مائده، تدبر کنید و به سؤال‌های زیر پاسخ دهید.

۱- چرا اگر پیامبر اکرم فرمان خدا مبنی بر جانشینی حضرت علی (علیه السلام) را به مردم نمی‌گفت، رسالتش کامل نمی‌شد؟

۲- چرا خداوند به پیامبر اکرم وعده می‌دهد که او را حفظ خواهد کرد؟

بعد از نزول این آیه، پیامبر اکرم (ص) دستور داد همه توقف کنند تا بازماندگان برسند و آنان که پیش رفته‌اند، برگردند. ظهر شده بود؛ ابتدا نماز را به‌جا آوردند و سپس، پیامبر در یک سخنرانی مهم و مفصل با مردم سخن گفت و آنان را برای دریافت آن پیام بزرگ آماده کرد. در اینجا از مردم پرسید:

أَيُّهَا النَّاسُ
مَنْ أَوْلَى النَّاسِ بِالْمُؤْمِنِينَ
مِنْ أَنْفُسِهِمْ
گفتند: خدا و پیامبرش بر ما ولایت و سرپرستی دارند.

سپس، فرمود:
مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ
فَهَذَا عَلِيٌّ مَوْلَاهُ
هر کس که من ولی و سرپرست اویم،
علی نیز ولی و سرپرست اوست.

و این جمله را سه بار تکرار کرد.

در پایان سخنرانی نیز از حاضران خواست که مطالب گفته شده را به غایبان برسانند. پس از آن، مردم برای عرض تبریک و شادباش به سوی امام آمدند و با وی بیعت کردند.

سخنان پیامبر (ص) در این واقعه از جهت سلسله‌روایان حدیث، چنان محکم است که شاید کمتر حدیثی مانند آن وجود داشته باشد. صد و ده نفر از اصحاب پیامبر که در غدیر حاضر بوده‌اند؛ آن را بی‌هیچ واسطه‌ای از پیامبر نقل کرده‌اند. دانشمندان و تاریخ‌نویسان و مفسران بزرگ جهان اسلام نیز این واقعه را با مدارک زیاد در کتاب‌های خود آورده‌اند که نام صدها نفر از آنها در کتاب «الغدیر»^۱ آمده است.

۱- یعنی، چه کسی بر آنها ولایت و سرپرستی دارد و باید به فرمان‌هایش عمل کنند؟

۲- الغدیر نام مجموعه‌گران‌بهایی در اثبات واقعه غدیر است که یکی از دانشمندان عالی‌قدر شیعه در عصر حاضر - علامه امینی -

آن را در یازده جلد به زبان عربی نوشته است و خلاصه آن به فارسی در یک جلد ترجمه شده است.

اگرچه بعد از رحلت پیامبر، زمامداری مسلمین به امام علی علیه السلام نرسید و واقعهٔ عظیم غدیر نادیده گرفته شد اما چگونگی برگزاری این مراسم و سخنان رسول خدا صلی الله علیه و آله روشنگر بسیاری از اتفاقات پس از ایشان است.

نتیجه گیری

با بررسی این آیات و احادیثی که گفته شد، روشن می شود که :

الف) پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، با هدایت و راهنمایی خداوند حضرت علی علیه السلام و یازده فرزند ایشان را به جانشینی خود معرفی کرده است و آنان عهده دار مسئولیت امامت اند.

ب) لازمهٔ این مرتبه از جانشینی، علم کامل و عصمت از گناه و اشتباه است؛ همان گونه که رسول خدا صلی الله علیه و آله این دو ویژگی را دارا بود.

ج) حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) جزء اهل بیت است و اگرچه عهده دار امامت نبوده، اما دارای علم و عصمت کامل است و پیروی از کلام و رفتار وی بر همهٔ مسلمانان واجب و سرچشمهٔ هدایت و رستگاری است.

اندیشه و تحقیق

دربارهٔ واقعهٔ بزرگ غدیر بیندیشید و به سؤال های زیر پاسخ دهید :

الف) چرا مراسم غدیر هم زمان با بزرگ ترین اجتماع مسلمانان برگزار شد؟

ب) چرا خداوند انجام ندادن این مأموریت را مساوی با عدم انجام رسالت اعلام کرد؟

ج) تبریک و تهنیت مردم به حضرت علی علیه السلام پس از پایان مراسم نشانه چیست؟

د) چرا کلمه «مولی» در حدیث غدیر به معنای سرپرست است، نه دوست؟

پیشنهاد

- ۱- مراسم غدیر را در شعر یا نثری شیوا به تصویر بکشید یا آن را در قالب طرحی زیبا نقاشی کنید.
- ۲- داستان عشیرهٔ اقرین یا واقعه غدیر یا حدیث کساء را به صورت داستان گویی و براساس کتاب «سلام بر خورشید»، در قالب نمایش اجرا کنید.